

Inhoud

1. Waarom zit je eigenlijk in de politiek? 9
Een Kamer vol makke schapen 47
2. Draaien is gezond 51
Een zwakke minister? Wisselen! 72
3. Hoera, een compromis! 78
Vijf frisse, nieuwe partijen 90
4. Fouten maken is oké... als je maar sorry zegt 97
De kleine uurtjes 138
5. Zwijgen mag, iets niet weten ook 142
Vul die zakken eens dieper 165
6. Het sluipende gevaar: heel gek praten 170
7. Epiloog: en de media dan? 193

Waarom zit je eigenlijk in de politiek?

Dit is een korte inleiding.

Ja, we weten dat er geen ‘inleiding’ boven staat, maar we weten ook dat veel mensen die in boeken overslaan. Doen we zelf ook. En dat wilden we niet, dus hebben we de inleiding hier maar gezet. Is echt heel kort. (Inderdaad, niet helemaal eerlijk, doen we ook niet meer, vanaf nu kloppen alle titels. En geen zorgen: we beginnen bijna, met dit zelfhulpboek voor politici. We verhelderen alleen meteen nog even iets: dit zelfhulpboek is niet alleen bedoeld voor politici, maar evengoed voor kiezers. Of beter: vooral voor kiezers. Leggen we uit.)

We starten zo dus met het eerste hoofdstuk en daarin gaan we het hebben over de vragen: wat wil een politicus eigenlijk? En: hoe onthoudt hij wat hij wil?

Maar allereerst moeten we misschien zelfs nog een andere vraag beantwoorden: waarom is het eigenlijk belangrijk dat een politicus iets wil? En dat hij weet wát hij wil?

Daarmee komen we ook op de reden voor dit boek. Het is, zeggen we er maar bij, een beetje een idealistisch boek. Sommigen zullen zelfs zeggen: naïef. Wij gaan er hier namelijk niet van uit dat politici allemaal graaiers en baantjesjagers zijn. Nee, we nemen aan dat mensen in de politiek willen omdat ze een idee hebben over hoe de samenleving moet worden ingericht en dat idee willen uitvoeren.

Ze houden dat alleen lang niet allemaal voor ogen als ze eenmaal bezig zijn. Te veel politici eindigen moe, grijs en uitgekotst door de kiezer, ver verwijderd van hun vroegere idealen, verzuch- tend: ‘Waar heb ik het allemaal voor gedaan?’ Dat is niet alleen vervelend voor de betrokkenen zelf, het is ook niet goed voor het vertrouwen in de democratie. Kiezers hebben vaak – te vaak – geen hoge pet op van politici. ‘Het is allemaal één pot nat.’ ‘Ze doen toch niet wat ze beloven.’ ‘Het kan ze geen moer schelen.’

Politici geven vaak – te vaak – ook flink aanleiding voor dit soort gedachten.

Dat heeft allerlei oorzaken en redenen: druk van de partij, druk uit een coalitie, vervaarlijke tegenstanders, veranderende standpunten, falende collega’s, fouten die ze zelf maken, late vergaderingen, moeilijke compromissen, meedogenloze media-aandacht (of een angstwekkend gebrek daaraan), te weinig ondersteuning en een omgeving die spreekt in onnavolgbaar jargon.

Wij pretenderen niet op al deze problemen hét antwoord te geven, maar hopen dat we toch wat suggesties hebben om het allemaal een beetje beter te maken. Leuker, spannender, zoals democratie bedoeld is: als een creatieve uitwisseling van ideeën. We denken dat het voor een vreedzame, veilige, welvarende samenleving belangrijk is dat burgers zich goed vertegenwoordigd voelen en dat daarin veel te winnen valt. We willen ons niet neerleggen bij de dooddoener ‘Zo werkt het hier nou eenmaal’ (of: ‘Zo werkt dat hier niet’), maar onderzoeken of het ook anders zou kunnen. Beter zou kunnen. Normaler zou kunnen. En ja, we gaan het nu gewoon zeggen – laat gerust uw meest honende lach klinken, we kunnen ertegen: zelfs onderzoeken of het niet eerlijker zou kunnen.

Van politici hopen we daarom natuurlijk dat ze massaal gaan uitproberen wat wij hier allemaal voorstellen. Dat ze dit boek standaard in hun tas hebben zitten, beduimeld van het vele raadplegen in netelige situaties. (Er staan trouwens ook veel voorbeelden in van politici die nu al dingen goed doen.)

Kiezers bieden we met dit boek een meetlat waarlangs ze hun volksvertegenwoordigers en bestuurders kunnen leggen. Zelfs als we ervan uit zouden gaan dat politici nu wél allemaal graaiers en baantjesjagers zijn. Dan valt in dit boek te lezen waar kiezers op kunnen letten als ze mensen in het zadel willen helpen die dat níét zijn.

Misschien zijn er ook wel getalenteerde mensen die er nu niet over peinzen om de politiek in te gaan, omdat ze geen trek hebben in een wereld van machtsspelletjes, ego's, leugens en onmacht. En lezen ze hier dat het zo niet hoeft, dat het ook op hún manier kan.

Denken we. Hopen we.

Oké, daar gaan we: het eerste hoofdstuk.

Nu echt.

Job is een vooraanstaand Kamerlid van 64. Hij is zijn leven lang bestuurder geweest en sinds kort volksvertegenwoordiger. Hij klaagt erover dat hij zijn ideeën niet goed over het voetlicht krijgt. Hij heeft moeite met de moderne media en met het tempo van zijn collega's, die hij soms ronduit onbeschoft vindt. Hij is teleurgesteld en zelfs een beetje bitter: worden gematigdheid en goed bestuur dan helemaal niet meer gewaardeerd, vraagt hij zich af. Draait alles om de 'mediawerkelijkheid', wil hij weten. Hij vertelt dat hij op tv een keer niet wist wat de hypotheekschuld was en dat er steeds een hinderlijke man met een roze microfoon achter hem aan zit. En daar baalt hij van. Maar is dit Jobs echte probleem, of zit er iets anders achter?

Het is de basis: wat wil de politicus? Dat lijkt zo voor de hand liggend. Je hebt bepaalde idealen die wil je verwezenlijken. In elk geval zo veel mogelijk. En om dat te bereiken word je lid van de

partij die het dichtst in de buurt van jouw visie komt en ga je in de politiek. In dit hoofdstuk laten we zien dat het zo simpel niet is. Niet iedereen begint met een duidelijk doel, en eenmaal begonnen, is er veel wat de oorspronkelijke motivatie kan doen vergeten of ondersneeuwen.

De uitdaging

Misschien starten een heleboel politici hun loopbaan wel met het doel helder voor ogen en het vaste voornemen dat te bereiken. Toch is het frappant hoevelen van hen, eenmaal aangekomen aan de top van de Nederlandse politiek, aan het Binnenhof in Den Haag, geen flauw idee meer lijken te hebben van wat ze daar ook alweer kwamen doen.

Is het de lange weg die ze hebben afgelegd? Het bikkelen en pezen binnen de verdorde partijstructuren? Het aanpassen aan de groep? Het wheelen en dealen? De grote indruk die de nationale arena op hen maakt? Is het misschien gewoon de drukte, hebben ze geen tijd meer om stil te staan bij wat ze wilden? Of de publieke aandacht, die dingen van hen vraagt waar ze zichzelf oorspronkelijk misschien helemaal niet bij thuis voelden?

Een interessante casus is die van Job Cohen, van 2010 tot 2012 leider van de Partij van de Arbeid. Het is een veelbesproken casus, maar wat ons betreft ook vaak verkéerd besproken.

Cohen werd in maart 2010 gelanceerd door zijn voorganger Wouter Bos, en zijn partij haalde hem binnen als de man die de PvdA kon redden, zelfs tot grote hoogte kon stuwen. Nu steeg de PvdA, die op dat moment al heel lang op verlies stond, wel even in de peilingen, maar dat zakte snel weer in en kwam daarna niet meer goed. Onder Cohen verloor de PvdA opnieuw zetels, én hij verloor de verkiezingen nipt van vvd-rivaal Mark Rutte. Daarop volgde voor Cohen een ten hemel schreiende periode als fractievoorzitter in de Tweede Kamer voor de grootste oppositiefractie. Nederland zag hem in hoog tempo wegwijnen.

De gangbare analyse – en ook de dominante aan-tafel-babbel bij programma's als *De Wereld Draait Door* – ging ongeveer zo: Cohen was te veel een bestuurder om als oppositieleider te functioneren, hij kon zich niet goed presenteren in de media – hakte en stamelde – én hij was 'te fatsoenlijk' voor de moderne politiek, waarin de vaak ronduit onbeschofte pvv-leider Geert Wilders de voornaamste spelbepaler is.

Te fatsoenlijk. Bij die kwalificatie werd zelden de vraag gesteld wat dat dan eigenlijk zei over de politiek leiders die níét kopje-onder gingen. Alexander Pechtold, is die onfatsoenlijk? En Emile Roemer? Dat kun je toch niet beweren? Arie Slob – bleef die alleen overeind in het Haags gekrakeel door zijn gebrek aan fatsoen?

En dan dat weinig mediagenieke karakter van Cohen. Het mediageheugen is kort. We hadden nota bene net Jan Peter Balkenende achter de rug. Natuurlijk, het meest vers in de herinnering lagen diens megaverlies op het eind en zijn roemloze aftocht. Maar daarvóór won hij verkiezing op verkiezing met grote overmacht. En hadden we daar nu te maken met een buitengewoon mediatalent? De man kon zelfs na jaren premierschap nog geen vijf fatsoenlijke zinnen achter elkaar zeggen. Zijn pakken werden beter, aan zijn haar en bril werd subtiel getweakt en spindoctor Jack de Vries liet hem na een ongelukkige en op video vastgelegde val niet meer op een skateboard stappen. Maar voor het overige hadden we hier toch niet te maken met een cameramagneet.

Als we uitzoomen, zien we dat er überhaupt weinig JFK's te vinden zijn in de Nederlandse politiek. Jazeker, Hans van Mierlo werd een knappe man gevonden door oude meisjes van goede komaf, maar dan hebben we het wel ongeveer gehad. De Nederlandse kiezer is prima bereid om zich te laten winnen door een moeilijk pratende man met een Hans Anders-bril, een slobberpak en dikke schoenzolen. Want de Nederlandse kiezer is vaak een moeilijk pratende man met een Hans Anders-bril, een slob-

berpak en dikke schoenzolen. En als de Nederlandse kiezer dat zelf niet is, dan is zij vaak getrouwd met een moeilijk pratende man met Hans Anders-bril, een slobberpak en dikke schoenzolen.

Het mediageheugen is ook zo kort dat nauwelijks meer werd gememoreerd hoe goed Cohen zijn verhaal hield in de pers toen hij nog burgemeester was. Het is dus niet zo dat hij dat helemaal niet kón.

Waarom faalde Cohen dan wel als PvdA-leider? Wij kwamen dichterbij de oplossing van die vraag tijdens een lang interview dat we hadden met Job Cohen in november 2010, dat verscheen onder de titel – die geeft al vrij veel weg – ‘Ik houd niet zo van het woord passie’.

We besloten het nu eens niet te hebben over vorm – veel interviews met hem werden in die tijd evaluaties van zijn gebrekkige performance. Nee, we besloten op zoek te gaan naar het antwoord op één hoofdvraag: ‘Waarom zit je in de politiek?’

Het gesprek begon ongemakkelijk.

We stonden te wachten op een gang in het voormalige ministerie van Koloniën, waar de Tweede Kamerfractie van de PvdA is gehuisvest. Voor de deur van Cohens kamer. Hij was nog bezig. Even later liep Cohen zijn kamer uit, misschien om iets te halen of om naar de wc te gaan. Hij moet hebben geweten dat hij een interview had en dat de twee wachtende jonge mannen voor zijn deur met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid de interviewers waren. Maar hij liep ons zonder een woord te zeggen voorbij. Op de terugweg naar zijn kamer deed hij hetzelfde nog eens.

Een tikje verbijsterd fluisterden wij elkaar toe: ‘Dat zou Mark Rutte nooit doen.’ En dat is ook zo. Mark Rutte is het andere uiterste: die hoeft maar een schouder te zien of hij geeft er een joviale klap op.

Cohens secretaresse vroeg ons binnen. Hij had, zo bleek, nog

niet geluncht. De secretaresse gaf hem een dienblad. Daarop een bord met een witte tosti kaas en daarnaast een zakje ketchup. Hij scheurde, tegenover ons gezeten, het zakje ketchup open en kneep totdat de ketchup op de buitenkant van de tosti zat. Daarna begon hij te happen en te kauwen.

Wat moesten we doen? Als we een gesprek begonnen, zou Cohen moeten antwoorden. Lieten we hem praten, dan kon hij niet goed eten en zou het langer duren tot de tosti op was. Het alternatief was zwijgend toekijken hoe de leider der sociaaldemocratie in Nederland zijn witte tosti met kaas en ketchup op de buitenkant opat.

We wensten dat hij ons langer op de gang had laten staan.

In lange minuten raakte de tosti op.

Cohen stond er inmiddels al om bekend dat hij voor de camera moeilijk uit zijn woorden kwam. Maar hier nu zo in zijn werkkamer, met slechts twee verslaggevers en hun opnameapparaatjes, was het niet beter. Het leek wel erger.

‘Ja... Nee... Misschien... Nou... Eh...’

Waarom hij in de politiek zat, was dus de vraag. Job Cohen vertelde zijn autobiografie zoals hij vaker had gedaan: zijn ouders waren PvdA-leden van het eerste uur geweest. Zijn moeder vooruitstrevend voor haar tijd én raadslid. Hijzelf had als jongetje op de publieke tribune gezeten.

Maar niet elke slagerszoon wordt slager. Waarom zat hij in de politiek?

Na enig aandringen liet hij een pauze vallen. Om daarna te zeggen: ‘Om eraan bij te dragen dat anderen tot hun recht komen. Daar haal ik de meeste bevrediging uit. Dat is de rode draad in mijn leven. Daar ben ik ook goed in.’

Nu is dat een vaardigheid die hem zeker van pas zal zijn gekomen in zijn vele voorzitters- en bestuursfuncties, van de studenten-

vereniging in Groningen tot de Universiteit Maastricht, waar hij rector magnificus was, en de gemeente Amsterdam. Maar als diepste politieke drijfveer?

Cohen was leider van de PvdA geworden om te helpen in heel Nederland ‘de boel bij elkaar te houden’, legde hij ook nu weer uit. Maar waarom juist hij? Of had er net zo goed iemand anders kunnen zitten?

‘Dat vind ik lastig te beantwoorden.’

Uiteindelijk erkende Cohen: ‘Ik heb geen blauwdruk: zo gaan we het doen. Een aantal uitgangspunten van de sociaaldemocratie zit me als gegoten, maar het is altijd zoeken hoe je dat in deze tijd vertaalt. Wat is nou dat verhaal waar je voor staat?’

Hier leken wij op de eigenlijke oorzaak van het gehakkel te zijn gestuit. Dat was geen mediaschuwheid. Als burgemeester of staatssecretaris had Cohen standpunten kunnen uitdragen van een college met wethouders of van een ambtenarenapparaat. In die periodes was hij om zijn presentatie geroemd. Job Cohen is een veelgevraagd spreker van luisterboeken. Hij heeft een mooie stem, en met die stem en een betrouwbare uitstraling was hij er altijd heel goed in geweest standpunten uit te dragen. Maar wel goeddeels andermans standpunten.

Nu was hij op een plek terechtgekomen waar hij zelf de lijnen diende uit te zetten, en daartoe bleek hij niet in staat.

Dat onvermogen was nog gevoed door misgrepen tijdens de verkiezingscampagne die naar zijn huidige baan had geleid. Cohens politieke kapitaal had in het begin bestaan uit zijn imago van staatsman. Het onderwerp waarop hij zich sterk had geprofileerd was immaterieel: hij was de anti-Wilders waar het ging om de multiculturele samenleving. Ervaring, degelijkheid en ouderwetse saaiheid waren zijn handelsmerken. Maar onder druk van zijn campagne team had Cohen dat allemaal losgelaten. De strategen hadden bedacht dat hij moest aansturen op een tweestrijd met Mark Rutte van de vvd, om zo stemmen bij andere linkse

partijen weg te trekken. Cohen deed een poging tot bekvechten met Rutte, en weg was het staatsmannenimago. De strategen vonden ook dat Cohen moest bewijzen dat hij heus wel iets van economie wist – een notoir zwak punt –, en weg was het integratieprofiel. *En* de strategen probeerden Cohen te presenteren als een *grassroots* kandidaat, volop aanwezig in de nieuwe media. Een soort Nederlandse Obama. En dus werden snel een Twitter-account, een Facebook- en een Hyves-pagina aangemaakt. Waar Cohen zelf niets op deed. Doods en zonder geschiedenis. Verge-ten werd dat de online campagne van Obama twee jaar had kun-nen groeien. Niet twee maanden. Weg degelijkheid.

Cohen was stuurloos geraakt.

Hij kon in het interview niet, of niet meer, goed formuleren waarom hij in de politiek zat. Betekent dat ook dat hij geen reden meer *hád* om in de politiek te zitten?

Die conclusie zou te ver gaan. Later in het gesprek werd daar wel degelijk wat over duidelijk. We hielden hem voor dat hij niet zei: ‘Dit land moet op de schop.’ Als in een reflex beet hij ons toe: ‘Dat zou ik maar niet doen, nee.’ Hij vond wel dat er ‘van alles moest gebeuren’ en kon allerlei gewenste maatregelen opsommen – voor de ww, de ontslagbescherming, de hui-zenmarkt. Hij had speciaal voor het interview ook een heus plannetje voorbereid voor scholen. Op een willekeurig mo-ment tijdens het gesprek, zei hij ineens, aangemoedigd door zijn voorlichter: ‘Oh ja, wat ik echt wel kwijt wil...’ En daar kwam het plannetje.

Haagse politici doen dat wel vaker, zodat journalisten tevre-den met een primeurtje weer naar huis kunnen. Nu is er natuur-lijk niets mis mee om goede ideeën te verspreiden, maar het pro-bleem met die plannetjes is dat het altijd alleen maar plannetjes zijn. Je bent ze de volgende dag weer vergeten, en erger: ook de partij zelf is ze vaak de volgende dag weer vergeten. Dan is er al-lang weer een nieuw plannetje. Zo houden media (stukje!) en

partijen (publiciteit!) elkaar blij met een eindeloze reeks weinig zeggende plannetjes. En Job Cohen, toen net 63 jaar geworden, tien jaar burgemeester geweest van de hoofdstad, een dijk van een bestuurlijke carrière achter de rug, voegde zich dus naadloos naar dit Haagse gebruik.

Toen wij hem voorhielden dat al die maatregelen die hij opnoemde geen ideaalbeeld van de samenleving vormden en dat eigenlijk de huidige samenleving al op zijn ideaalbeeld leek, erkende hij dat: ‘Ja, en het is ook niet voor niks dat mensen zo verschrikkelijk gelukkig zijn met hun eigen leven.’

Hij voegde daaraan toe: ‘Waar ze de pest over in hebben, is hoe de gemeenschap functioneert.’

Cohen had dus wel degelijk een verhaal, zij het een behoudend verhaal. Zoals de conservatief Jérôme Heldring het formuleert: ‘Een conservatief is niet tegen verandering, maar tegen radicale verandering.’

Cohen wilde veel goede dingen in de samenleving behouden. Het is niet ondenkbaar dat hij met zijn behoudzucht bij veel Nederlanders aansluiting had gevonden, maar hij leek zich zelf van deze visie nauwelijks bewust. Die kwamen terloops ter sprake.

Daarnaast wilde Cohen dat ‘de gemeenschap’ beter zou ‘functioneren’. Toch meer het immateriële verhaal dat hij in campagnetijd had losgelaten en nooit meer had hervonden. Een verhaal dat zich niet een-twee-drie in maatregelen laat vangen, maar het was wellicht best populair geweest.

Het was dus niet zo dat Cohen geen reden had om in de politiek te zitten; hij had de reden alleen niet goed voor ogen. Van zijn tragische mislukking als partijleider kun je veel leren. En dus niet dat je jezelf moet omtoveren in een onfatsoenlijke versie van jezelf. Ook niet dat je moet lachen, gieren en brullen om brutale mensen met een microfoon in hun hand. Wel dat je je zo nu en dan moet afvragen: ‘Waarom zit ik in de politiek?’

Nu verliep Cohens verblijf in Den Haag uitzonderlijk dramatisch. Maar hij is bepaald niet de enige politicus die worstelt met de vraag ‘Waarom zit ik hier?’. Laten we eens kijken bij zijn eigen partij, naar zijn voorganger Wouter Bos.

Berucht is de documentaire die Bos in 2006 liet maken, *De Wouter Tapes*. Daarvoor kregen de makers uitgebreid toegang tot de campagne van de PvdA. Beelden daarvan werden afgewisseld met Bos, die net deed alsof hij spontaan en helemaal als zichzelf een dagboek insprak. Zijn partij had in maart van dat jaar op zestig zetels in de peilingen gestaan en de verwachting was dat nu zijn glorieuze route naar de winst en het premierschap zou worden vastgelegd.

Het liep anders. Bos werd hardhandig zijn plaats gewezen door CDA-aartsrivaal Jan Peter Balkenende.

Bos hield er allerlei parallelle campagne teams en adviesclubjes op na. De documentaire toont een bijeenkomst van Mercurius, een ploegje getrouwen dat Bos met kritiek scherp moest houden en was genoemd naar een etablissement in de buurt van Amsterdam-Centraal waar deze PvdA’ers voor het eerst bij elkaar waren gekomen.

Bos zegt tegen het groepje: ‘We moeten beginnen ons af te vragen wat de meest cruciale vragen zijn die ik steeds weer zal moeten beantwoorden. Waar je heel overtuigend steeds weer een antwoord op zal moeten geven. Ik wilde dat maar even brainstormenderwijs doen.’

Naast de tafel houdt iemand de opgeworpen vragen bij op een flip-over. Zoals: ‘Waarom wilt u niet met de SP regeren?’, ‘Waarom pakt u de AOW aan?’ en: ‘Waarom gaan uw kinderen niet naar een zwarte school?’

Zijn assistente Geke van Velzen zegt dan: ‘Ik denk dat je moet beginnen met te vragen: “Waarom doe je dit eigenlijk?” Dat is toch het begin?’

Bos kan die vraag niet plaatsen.

Iets later zegt campagneadviseur Erik van Bruggen: ‘Je wilt

bindend leiderschap – prima. In feite het land bij elkaar houden. Dat is Kok – kan niet. Hoe wil je herinnerd worden als premier, stel dat je dat geworden bent?’

Bos, schamper: ‘Wat is uw droom en waar ligt u van wakker? Volgens mij moet ik gewoon heel eerlijk zeggen: ik droom niet van politiek. Ben je gek zeg.’

Van Velzen: ‘Vreselijk! Ik hoop wel dat je droomt over wereldproblemen waar je mee bezig bent.’

Bos: ‘Ik wil gewoon problemen oplossen, zorgen dat mensen daar een beetje gelukkiger van worden. Ik wil dat mensen een beetje kunnen wonen, kinderen naar een goede school, ouders in een behoorlijk verzorgingshuis – tjeetje, dan maak je al een boel mensen gelukkig. Nee, maar dat is niet groot, weet je wel. Dat is niet de visie, dat is niet de droom. Dat is een druk die ik voel waar ik altijd heel kriegel van word, en dan word ik bokkig en dan voel ik toch druk dat het zo moet. Kok kreeg toch ook altijd het verwijt dat ie geen visie had? Kok wilde ook gewoon zorgen dat mensen het een beetje beter hadden. Dat gaat over school, verzorgingshuis, over je portemonnee, over een baan. Veel moeilijker dan dat is het niet. Dat is geen droom hoor jongens, dat is gewoon ploeteren van dag tot dag. Echt. Is dat visie? Voor mijn part. Pfrwt.’

Later in de documentaire vraagt Van Velzen naar de aanleiding voor Bos om PvdA-leider te worden. Bos vertelt wat hij ook vaak in het openbaar heeft gezegd: in 2002, na de moord op Pim Fortuyn, stonden ‘voor 80 procent onze mensen’ langs de weg toen de rouwstoet langskwam. Die wilde hij terughalen naar de PvdA.

‘Maar iets dat niet over je zelf gaat, een emotioneel appèl, iets dat je wilt bereiken?’ zegt Van Bruggen.

Bos grapt: ‘Gratis kinderopvang.’

Van Bruggen: ‘Probeer het nou een keer.’

Bos: ‘Die mogen we ook opschrijven: hoe zou je herinnerd willen worden?’

De vraag wordt op een vel op de flip-over genoteerd.

Van Bruggen dringt aan: 'Hoe ziet Nederland eruit na vier of acht jaar, Bos?'

Bos: 'Je ziet de cynische blik van Witteman al als je zegt: premier van alle Nederlanders zijn. Gaap.' Bos doelt uiteraard op interviewer en tv-presentator van de VARA Paul Witteman.

Van Velzen: 'Je bent alles aan het bekritisieren nu. Je moet je even laten verleiden om...'

Bos: 'Nee, ik wil dat jullie ook nadenken over het type antwoord dat werkt. En het type antwoord "Ik wil premier van alle Nederlanders zijn", is het type antwoord dat niet zal werken. Heb ik niks aan. Het type "Ik wil drie dagen gratis kinderopvang" werkt ook niet. Wat werkt nou wel?'

Van Bruggen weer: 'Hoe wil je worden herinnerd? Wat is Nederland over vier tot acht jaar?'

Bos: 'Je wilt dingen in de krant lezen en trots zijn op je land. Je wilt dingen lezen waarvan je denkt: dat hebben we toch eigenlijk hartstikke goed geregeld. En je wilt dat ze in het buitenland ook zo over je praten. En dat gebeurt veel te vaak op veel te veel onderwerpen niet. Zo werkt het, maar ik vind het kut-antwoorden. Maar zo werkt het wel. Het heeft te maken met trots.'

Bos vindt deze antwoorden zo erg, 'omdat het niks zegt'. 'Alle politici zeggen dat ze willen werken aan trots op hun land, willen werken aan vertrouwen, dat ze de angst willen wegnemen. Dat zijn allemaal gemeenplaatsen geworden. En die spelen bij mij ook, qua motivatie en wat ik wil. Maar daarmee zijn ze op dit moment niet onderscheidend. Je moet zoeken naar een manier van formuleren die nog steeds echt is en klopt en bij je past, maar ook nog eens onderscheidend is.'

Wat kunnen we afleiden uit Bos' brainstormsessie met zijn adviseurs? Een gelijkenis met Cohen springt in het oog. Cohen had, zoals we al zagen, een vrij conservatieve agenda: behouden wat goed is geregeld in dit land, dat met een aantal maatregelen wat

verbeteren en investeren in de gemeenschap. Die van Bos wijkt daar niet zo heel ver van af: dingen goed regelen en zorgen dat mensen trotser zijn op hun land.

Maar waar Cohen zich er nauwelijks van bewust leek dat hij daar zijn politieke drijfveren mee onthulde, is Bos dat wel degelijk. Alleen gaat Bos – veel meer mediasavvy dan zijn opvolger Cohen – ervan uit dat hij in de media niet voor de dag kan komen met zijn eerlijke antwoord. Dat is te bescheiden, te niksig, te weinig meeslepend.

Het zal een eeuwig raadsel blijven hoe de campagne van Bos zou zijn gelopen als hij met die authentieke leus de verkiezingen in was gegaan: ‘Nederland een beetje beter maken.’

Of de campagne van Cohen, wanneer die zich had geafficheerd met dat wat ten diepste zijn overtuiging was: ‘We wonen in een goed land met veel gelukkige mensen, maar de gemeenschap moet weer beter functioneren.’

We zien in elk geval dat het antwoord op de vraag waarom je eigenlijk in de politiek gaat – of zit – niet zo eenvoudig is als die op het eerste gezicht lijkt. Cohen had er niet goed over nagedacht. Bos pleegde censuur op zijn eigen motieven.

Nou en? Zo slecht ging het met Bos toch niet? Klopt. Bos’ carrière was er een van hoge pieken en diepe dalen, maar er was een constante: bij Bos bleef altijd de vraag boven zijn hoofd hangen wat hij nou echt wilde. Hij sleurde de PvdA verder naar het midden, maar beet niet door toen zijn partij hem terugfloot. Hij maakte zich sterk voor een harder PvdA-geluid op integratie, maar zette zijn hakken niet in het zand toen de partij alle scherpe kanten ervan af haalde. En als opvolger koos hij nota bene Cohen, de verpersoonlijking van de softheid. Hoe zullen we ons hem herinneren? Toch als de bankenredder. In de kredietcrisis leek hij het gelukkigst; toen hoefde hij niet na te denken over zijn politieke drijfveren, maar moest hij gewoon doen wat hem op dat moment het best leek. Maar de

erfenis van de PvdA-leider, de politicus Bos, die is moeilijk vast te pinnen.

Het geploeter met de vraag: ‘Wat kom ik hier eigenlijk doen?’ is uiteraard niet voorbehouden aan sociaaldemocratische leiders. Het handige van PvdA’ers is alleen wel dat ze vaak zo openlijk worstelen met hun problemen. Dat maakt hen bijna tot ideale voorbeelden voor in een zelfhulpboek als dit. Politici van alle mogelijke partijen en kleuren zullen verderop de revue passeren, maar nu kijken we eerst nog even naar de volgende PvdA-voorman, de opvolger van Job Cohen: Diederik Samsom. Die doet het namelijk heel anders dan de andere twee.

We gaan terug naar café De Korenbeurs in Utrecht. 25 februari 2012. Diederik Samsom staat op een biljart. Hij stoot nét zijn hoofd niet tegen de lampen aan het plafond. Om hem heen staan leden die hem willen gaan helpen bij zijn campagne voor het lijsttrekkerschap. Sommigen hebben al bordjes bij zich waarop Samsoms campagneleus staat: NIEUWE ENERGIE.

‘Wij gaan de komende drie weken de Partij van de Arbeid laten zien wat we in huis hebben,’ zegt Samsom, inderdaad vol energie.

Na enkele passages over de interne democratie en positionering van de PvdA spreekt hij: ‘Interessant was toen ik hierheen liep; toen hoorde ik van: “Ja, weet je wat je moet doen? Je moet vertellen over dat Nederland wat jij in 2020 voor je ziet.” En dat is een mooi advies. Dat doen politici dolgraag. Vertellen aan de mensen een jaartal, zeggen: “Nou, dan nemen we deze maatregelen om met dit beleid Nederland in 2020 mooier te maken.” Daar is niks mis mee, maar het is niet de diepe urgentie waarom ik in de politiek zit.

Dat is niet 2020. Dat is niet een ander jaartal. Dat is één dag. Eén dag ergens in de toekomst. En ik weet niet wanneer die dag komt, maar ik weet wel zeker dát die dag komt. Dat is namelijk de dag dat mijn zoontje, die nu vijf jaar oud is, zijn nog veel ou-

dere vader, een hele simpele vraag zal stellen. Namelijk: “Zeg pap, in 2012, hè. Toen wisten jullie dus dat de economie naar beneden kelderde. Toen wisten jullie dat de energievoorraden opdraakten, dat het klimaat opwarmde, oerbossen verdwenen, dat de samenleving aan polarisatie uit elkaar viel. Dat wist jij in 2012 al. En vertel me nou eens: Wat deed jij toen?”

En de reden dat die vraag ooit een keer komt, en dat ik dan niet met m'n bek vol tanden wil staan, is de reden dat ik hier nu op dit biljart sta. En wat dan het verhaal is wat ik zou kunnen vertellen – maar ik weet niet of we het waar kunnen maken – is het verhaal dat het allemaal begon in dat café De Korenbeurs.’

Nu weten we dus waarom Samsom in de politiek zit. En waarom bij de PvdA – heeft hij daar ook een antwoord op? Jazeker.

‘Ik ben gaan werken bij de sociale dienst in Rotterdam,’ aldus Samsom even later. Hij is dat gaan doen náást zijn werk als Kamerlid. Eerder was hij buiten zijn politieke bezigheden al een jaar straatcoach in Amsterdam. Samsom zit bij de schuldhulpverlening ‘aan het jongerenloket, en dan in het hoekje waar jongeren komen die niet alleen geen inkomen hebben, niet naar school gaan, maar die ook geen huis hebben. Dat was bij ons een beetje het laatste hoekje.’

Hij vervolgt: ‘En onder andere in het kader van dat werk kwam ik vorige week te zitten op de bank bij een echtpaar. Zij was negentien en had 27 000 euro schuld. Hij was negentien en heeft nog meer schuld. Ze wilden uit elkaar, omdat ze anders de schulden niet kunnen oplossen. Dit land heeft het voor mekaar gebakken dat wij stellen uit elkaar halen, moeten halen, dat ze zich gedwongen voelen uit elkaar te gaan op het moment dat ze zoveel schulden hebben, omdat we dat niet meer samen willen oplossen.

Ik zat daar en op dat moment verscheen een anderhalfjarig kind op de drempel. Ik ben geen softie, maar op dat moment had ik moeite om me bij mekaar te houden. Welke kans, welke kansen krijgt zo'n kind?